

A MORA FERENC MÚZEUM ÉVKÖNYVE

Új folyam 3
2016

2016

Gömörsei Kordás Gabriellának, házonnel segítséért,
Szeged, 2017. április 6. közreműködésért mezeiessel egyetemben

Egy szeged-felsőtanyai gazdacsalád a 19-20. században

Juhász Antal

Juhász Antal

Az utóbbi hat-nyolc évtizedben a történettudomány, a néprajz és társtudományaik sok ismeretanyagot közöltek a falun, tanyán élő népesség életkörülményeiről. A tanulmányokból ismert a mezőgazdaságból élő, parasztnak, majd utóparasztanak nevezett népesség gazdasági, társadalmi, szociális helyzete. Új ismeretek feltárásának egyik lehetősége, ha egy-egy család, egy ember vagy kis közösség életét, sorsának alakulását vesszük vizsgálóra. Ehhez írott források: anyakönyvek, gazdasági feljegyzések, önéletírások, kataszteri térképek és visszaemlékezések nyújtanak tájékozódást.

A szeged-felsőtanyai Kordás-család történetét az 1830-as évektől tudom nyomon követni. A szeged-felsővárosi tanyákról a közeli Kistelekre mentek újszülöttet kereszteltetni, házasságot kötni és temetkezni, ahol a római katolikus plébánia 1778-tól vezetett anyakönyveiben csak 1836-tól tüntették fel a szülők, házasulók, illetőleg az elhunytak lakóhelyét. Attól fogva „Villae Szeged” vagy „Szeged szállás” megjelölés szerepel a Szeged határában élők lakóhely-rovatában.

Az 1774-75-ben telepített Kistelek községben több Kordás nevű család lakott. Az 1783/84 évi összeírás Kordás Simon és Kordás József fél telkes jobbágyot, a választók 1848-as névjegyzéke öreg Kordás István egy telkes, Kordás János és öreg Kordás Mihály fél telkes gazdákat tünteti fel (Juhász 1976, 502–506; Blazovich 1991, 696). Az eddigi kutatásokból úgy tudjuk, hogy a kisteleki Kordások is Szegedről, illetőleg szegedi földről származtak, de nincs támpontunk arra, hogy megkülönböztessük őket a szegedi szállásokon élő Kordás családoktól.

Forrásainkból a Szeged-Felsőtanyán élő Kordásoknak két ágazata rajzolódik ki: a gajgonyai és a balástyai tanyai kapitányságban lakó

családoké. Gajgonya kapitányság Felsőtanyának észak felől Kistelekkel, keletről Sövényházával szomszédos területe, Balástya kapitányság pedig a Szeged–Pest közötti postaúttól, és az 1854-ben megépült vasúttól nyugatra eső része. Kordás Pál (1824–?) a balástyai határrészen, Felsőtanya 2238. számú tanyán, Kordás Péter a Felsőtanya 706 és 707, utóbb Gajgonya 328. számú tanyán lakott.¹ Először a gajgonyai Kordás családot és gazdálkodását ismertetem.

Kordás Péter 1834-ben kötött házasságot Veszelka Veronnal (1809), akitől két gyermeke született: Elisabeth (1835) és Treska (1837). Felesége elhunyt, és két évvel később Zombory Teréziától született Mihály fia (1839), utóbb Rozália lánya (1842). Mihály fiáról (1839–1909) tudunk többet, akinek Benkő Rozáliával (1849–1909) kötött házasságából öt gyermek élte meg a felnőtt kort: Rozália (1862–1941), Antal (1864–?), Mihály (1867–1903), Matild (1874–?) és József (1877–1963). A szülők lakhelye minden esetben Szeged szállás 706.²

Az 1887. évi szegedi kataszteri térkép Kordás Mihály nevén 4 tanyát tüntet föl: Gajgonya 328. alatt az „öreg tanyát”, közelében a Gajgonya 355. számút (mindkettő a 44. szelvényen), távolabb a Gajgonya 388. számú és megint más birtoktesten egy számmal nem jelölt tanyát.

A Gajgonya 328. számú tanyát legelő vette körül, közelében szántó, rét szőlő terült el és néhány száz négyszögölnyi szérűskertet kerítettek el. A tanyatelken hosszú lakóház, rá merőlegesen

1 Kistelek, Római katolikus plébánia, Protocollum Baptisatorum Anno 1778–1818.

2 Kistelek, Róm. kat. plébánia, Matricula Baptisatorum Eccl. Parochialis Kistelek

3 Szeged sz. kir. város határának térképvázlata. 1887. Kézirat, színezett térkép a Móra Ferenc Múzeum Néprajzi Adattárában (MFM-NA).

istálló, a házzal szemközt kisebb gazdasági épület volt (3. ábra). A gazda földjén, a kisteleki határszélen szélmalom és molnárház állt.

A szomszédságban fekvő 355. tanyát minden oldalról rét határolta, majd szántó és kis szőlő terület el. Itt a ház mellett egy gazdasági épület volt.

A 388. sz. tanyát szintén legelő vette körül, mellette nagy birtoktesten szántó volt. A közeli szőlőben, szintén Kordás Mihály nevén kis szőlőbeli hajlék, bizonyára *kapásház* állott.

A Gajgonya 328. sz. tanyánál a térképész a birtokos neve alatt föltüntette a „Bp-i sugárút 32.” lakcímet, ami arra utal, hogy Kordás Mihály gazda – a kor szokásrendje szerint – a jelölt helyen: Rókus városrészben birtokolt házat, és életét városi ház és a tanya közötti kétlaki életrend határozta meg (Juhász 1986, 198).

Az 1870. évi népszámlálás a 706-708. sz. tanyákon az alábbi lakosokat dokumentálta: ⁵

ház-szám	lakófél	jelen-lévő lakos	ffi,nő	birtokos	bérlő	éves szolgál	nap-számos	személyi szolgál	foglalkozás nélkül			
									14 éven			
									felül		alul	
									ffi	nő	ffi	nő
706	1	10	8 3	1	-	5	-	1	-	1	1	1
707	2	17	9 8	2	-	2	2	1	1	3	3	4
708	-	10	? ?	1	-	2	-	-	-	3	3	1

A térképen számozatlan Kordás-tanyát ÉNY-ről szálerdő, másfelől rét határolta és nagy legelő vette körül. Itt három épület volt, és az egyik mögött kertet kerítettek körül. Mind a négy tanya lakóháza ÉNY-DK-i tájolású, amivel az uralkodó szélirányhoz alkalmazkodtak a tanyai megtelepedés kezdeteitől fogva.

A térkép a birtokos neve mellett feltünteteti a régi, a tanyai kapitányságok szervezése előtti házszámozást: a 706, 707, 708, 727 számokat, aminek alapján a tanyák azonosíthatók az 1836–1840 közötti Giba-térkép jelöléseivel. Giba Antal térképe a 706, 707, 708. számú földeken a szállásokat jelöl: 2-2 épületet és a 708. szállásföldön szőlőt is feltüntet. ⁴ Eszerint az 1880-as évekbeli Kordás-tanyák története a 19. század elejére, lehetséges, hogy az 1700-as évek végére visszanyúlik. Sajnos, a régi telekkönyvek selejtezése vagy elkallódása miatt, a 18. századi birtokosok nevét nem ismerjük.

A 707. sz. tanyán két család élt: a birtokosé, amihez a gazda, felesége, nős fia és felesége (a 14 éven felüli férfi és nő) négy 14 év alatti gyermek és három gazdasági cseléd: két éves béres és egy szolgáló tartozott. Ugyanazon a tanyán két lakót – őket a statisztika napszámosnak jelöli –, egyikük feleségét és három 14 év alatti gyermeket találtak. Ebből adódott, hogy azon a tanyán tizenheten laktak. Olyan gazdatanyán, ahol a birtokos és családja kinn tartózkodott, a lakónak külön cselédház épült. A 706. öreg tanyán öt bérest tartottak, ami jelentős szarvasmarha- és lótarásra enged következtetni.

Az 1895. évi gazdacímtár Kordás Mihály és 28 éves fia gazdaságáról és eszközellátottságáról az alábbi képet mutatja (Gazdacímtár 1897, 188–191):

⁴ Giba Antal kéziratos térképe 187 db 80 x 64 cm-es szelvényt tartalmaz. Két, közel egyező kidolgozása készült: egyiket a CSML, másikat a MFM őrzi. A határfelmérésről áttekintő térkép is készült: CSML, T 56.

⁵ CSML, Az 1870. évi népességi összeírás felvételi ívei. Szeged-Felsőtanya

Tulaj.	Gazdaság ter.	Állatállomány				Cseléd	Eszközellátottság							
		sz. marha	ló	ser- tés	juh		loko- mobil	vető- gép	rosta	eke	szecs- kavágó	bo- rona	hen- ger	sze- kér
Kordás Mihály	571 kh	30	9	74	350	5	1	1	0	6	-	2	-	10
Ifj. Kordás Mihály	273 kh	46	6	51	122	5	-	1	2	6	1	2	1	7

Kordás Mihály 1895-ben, Pálffy Ferenc polgármester után Szeged második legnagyobb földingatlanal rendelkező birtokosa. Örökföldjein kívül közel 200 hold városi bérföldje is volt: 1879-ben a csengelei közlegelőből 93 kat. holdat, 1893-ban az 1200 holdas csengelei legelőből 100, Mihály fia szintén 100 kat. holdat vett haszonbérbe (Juhász 1980, 72–74). Nagyszámú szarvasmarha és disznó tartása mellett az idősebb gazda falkányi birkát tartott. A jószágok gondozására mindketten öt-öt cselédet fogadtak. A 19. század végére Kordás Mihály igen tehető, nagygazdává vált.

Mihály fia 1903. január 8-án, 36 évesen elhunyt. Halála után hagyatéki leltár készült, melyben felesége, Csányi Rozália így nyilatkozott: „Elhalt férjemmel apósom tanyáján éltünk és az általunk fölnevelt és eladott lábas jószágok

árát a Szeged-Csongrádi Takarékpénztárban gyümölcsöztettük mindkettőnk nevén a ...számú tak. tári betétkönyvben, amelynek 1825 korona 9 fillér összegét 1903. évi január 12-én kivettem, s azóta magamnál őriztem”. Ennek fele (912 korona 55 fillér) volt a férj hagyatéka. Élő állatokban (szarvasmarhák, birkák, bárányok) lévő ingóságait 690 koronára, egyéb ingóságait 591 koronára becsülték és a tiszta hagyaték 735 koronára rúgott.⁶ Két gyermekük volt: a 9 éves István és az 5 éves Géza.

Idősebb Kordás Mihály 1909. január 23-án gajgonyai tanyájában hunyt el és szintén leltár készült Gajgonya 328., Gajgonya 317. számú és Csengele 53. számú, városi bérföldön épült tanyáján lévő javairól. Alább az elhalt nagygazda állatállományát és földingatlanát közlöm, egyéb ingóságainak jegyzékét a melléklet tartalmazza.

Gajgonya kapitányság 328. sz. alatt

9 három éves csikó	270 K
4 ló	500 K
1 fias tehén	80 K
1 tehén	60 K
3 borjú	60 K
3 magló 2 süldő	
5 malac}	115 K
30 kisbárány	0 K
66 bárány	264 K
	1685 K

Ingatlanok

szántóföld	6	tagban
rét	5	„
szőlő	3	„
egyéb		

Csengele kapitányság 53. sz. alatt

14 ökör á.	180 K	2520 K
115 birka á.	7 K	805 K
3 tehén á.	80 K	240 K
1 üsző á.	40 K	40 K
2 tinó á.	50 K	100 K
	összesen:	3705 K

31. kat. hold	310	négyszögöl
3 kat. hold	800	„
2 „	922	„
1 „	432	„
38 kat. hold	864	négyszögöl

⁶ CSML, Szeged város Árvaszéke iratai 1935-3060. Kordás Mihály hagyatéki leltára.

Az ingatlanok területéből látható, hogy örökföldje nagyobb részét négy élő gyermeke között felosztotta: az „osztály” 1906-ban történt, haszonélvezeti jogát fenntartva.

Az állatok közül 14 ökör képviselt legnagyobb értéket. A két tanyán a báránnyal együtt 257 birka volt, tehát igen jelentős a birkatartás. Szembetűnő, hogy a több száz holdas nagygazdának viszonylag kevés, 2 és fél hold szőleje volt.

A gajgonyai öreg tanyát Kordás József (1877–1963) örökölte, aki 1900-ban kötött házasságot Imre Rozáliával (1882–1960). Felesége tehetős balástyai család szülötte, a leszármazottak úgy emlékeznek, 100 hold körüli földet örökölt. A legidősebb testvér, Rozáliát Tóth Mátyás gazdakh, szőlő 2 kh, nádas 4 kh. A szántóföld a birtok vette feleségül, Antal (1864–?) és Matild (1874–?) négyötöde, ami nagyobb a homoki gazdaságok életének alakulását egyelőre nem ismerjük.

Kordás József és Imre Rozália Piros hat gyermeket neveltek fel: Péter (1903–1947) *Szegény* Krizsán Péter kisteleki gazda Julianna lányát (1907–1992) vette feleségül. A ragadványnév onnan származott, hogy Krizsán gazda fukar ember volt. Beszélték, hogy gazda létére éjjel, a viharlámpa fényénél szántott.

Kordás Mihály (1905–1939) Vetró Juliannát, cséplőgépes gazda lányát vette feleségül. Apósának 1895-ben 165 kat. hold földje volt. Két gyermekük született.

Kordás József (1907–1945) orosz fogságban vesztette életét.

Kordás Zoltánnak (1910–1998) kiváló érzelke volt a mezőgazdasági gépekhez. Ő kezelte, szerelte apja cséplőgépét. Felesége, Tápai Jolán szatymazi gazdacsalád szülötte.

Kordás Valér (1913–1993) első férje Benkő József felsőközponti vendéglős, akitől két gyermeke született. Elváltak és utána Vermesi Lászlóhoz ment feleségül, tőle három gyermek (Sándor, Valéri és Matild) született. Szeged-Felsőközponton laktak.

Kordás Matild (1915–1968) férje a szintén felsőközponti Benkő László.⁷

A Gajgonya 328. tanya a 20. század elején kisebb major képét mutatta. A hosszú, öt osztatú lakóház végéhez magtár épült. Rá merőlegesen

40 m hosszú marhaistálló volt, kocsiszínnel egy tető alatt. Az istállóban 18-22 marhát tartottak. A házzal szemben lévő lóistállóban 8 ló fért el, a végénél szintén kocsiszín volt. A marhaistállal szemben, a tanyaudvar déli oldalán volt egy három osztatú, szabadkéményű konyha, két szobás ház – az emlékezők szerint a tanya legrégebbi épülete. A tanyaudvart négy oldalról körülvevő épületeken kívül, illetve mögöttük voltak a disznóólak, tyúkólak, a pince, a gépszín mellett műhely, különálló szén a cséplőgépnek, elevátornak és a gémeskút.

1912-ben Kordás József birtoka 112 kat. holdas. Művelési ágai: szántó 85 kh, rét 10 kh, legelő 8 kh, nádas 4 kh. A szántóföld a birtok vette feleségül, Antal (1864–?) és Matild (1874–?) négyötöde, ami nagyobb a homoki gazdaságok átlagánál, a rét és legelő viszont kisebb, mint a birtok egyötöde. Bizonyára ezt a földek tulajdonosi határozta meg. A birtok kataszteri tiszta jövedelmét 618 koronában határozta meg (Rubinek 1912, 213–214).

A lakóházat 1924-ben felújították, s akkor négy szobát alakítottak ki, hogy a szülőkkel együtt élő családos fiúk, illetve fiaik is elférjenek. A szobákat padloltatták, a ház elején zárt, üvegezett gangot építettek.

Kordás József bércséplést vállalt, az 1930-as években új cséplőgépet, Ford traktort vásárolt. Rendszerint 12 igásökre volt, melyeket a balástyai Imre-örökségen tartottak, ahová lakót fogadtak. A tinókat a béresek szoktatták igába. Az ökrök és tehénnek mellé 1-2 bérest, 8 ló és csikók gondozására kocsist, a 70-80 anyabirkához juhászt, a disznók mellé 13-15 éves kanászgyereket fogadott. Volt, amikor szolgálólányt is alkalmaztak.

A baromfit, hízott libát, pulykát általában Kisteleken, a szőlőt, gyümölcsöt Szegeden a Mars piacon értékesítették. A 30-as években stráfkocsinak nevezett féderes laposkocsit vásároltak. „Gyerökkoromban jártam apámmal piacra. Stráfkocsin hordtuk a szőlőt, gyümölcsöt a Mars tere” – mondta az egyik családtag.

Tagja volt Szeged város törvényhatósági bizottságának, alapító tagja a Szeged-Felsőközponti Gazdasági Egyesületnek, melynek hosszú évekig elnöki tisztét töltötte be (Csikvári 1938, 282). A gazda 1938-ban házat vásárolt Felsőközponton, feleségével beköltözött és elosztotta vagyonát.

⁷ A családtagok életrajzi adatainak forrásai a kisteleki és balástyai rómkat. plébánia keresztemelési és halotti anyakönyvei. A Szeged-felsőközponti rk. egyházban eskettek anyakönyvét 1894. május 14.-től vezették.

Az öreg tanyában elsőszülött fia, Péter maradt, akinek 60 hold jutott. A másodszülött Mihály a vagyonmegosztás előtt meghalt, két gyermeke az Imre-földből, vagyis az anyai részből jussolt. Említik azt a szokást, hogy a fiúk általában az apai részből, lányok az anyai részből örökölték. A harmadik élő fiúé, Zoltáné lett a cséplőgép, ő ezért 9 holddal kevesebb földet kapott, mint bátyja.

Az öreg tanyát öröklő Kordás Péter (1903–1940) és Krizsán Julianna (1907–1992) négy gyermeket nevelt fel:

Péter (1928–1993) – első felesége Sári Rozál, a második Szűcs Rozál (1938–?)

Nándor (1930–1999) – felesége Dékány Gabriella (1932–)

Margit (1933–) – férje a kisteleki Tisóczki István (1928–2003)

Tibor (1940–) – felesége Rozsnyai Julianna (1944–)

1950 körül Kordás Péter kuláklistára került. A tanyán gyakoriak lettek a fináncok és a végrehajtások. 1956, a beszolgáltatás megszüntetése után enyhült a mezőgazdaságra nehezedő politikai és pénzügyi nyomás. A termelőszövetkezet visszaadta a tanya körüli másfél hold szőlőt. 1960-ban, amikor elkezdődött az újabb tévesz-szervezési hullám és agitátorok járták a tanyákat, Kordás József azt mondta fiának: „*Neköd tudni köll azt, hogy úgyis az lösz, amit akarnak...*” Fia nem ellenkezett, aláírta a belépési nyilatkozatot.

1961-ben, amikor megalakították a Felső-Gajgonyai Termelőszövetkezetet, Kordás Pétert választották elnöknek. Nyugdíjazásáig, 27 évig volt a szövetkezet elnöke. Legkisebb fia, Tibor maradt a tanyában, aki 1965-ben házasodott. Felesége balástyai, a *Kömpöci-sarokban* lévő tanyán nevelkedett. Kordás Tibor gyerekkorától igen szereti a lovakat és a 60-as évektől kezdett ló- és részben marhakereskedéssel foglalkozni. Mint tévesz-tag, a szövetkezet tehergépkocsi-ja vitte őt és az állatokat vásárokra. Pécsről Gyöngyösre járt a vásárokat. Értett a lovakhoz. Ha a lókupec őszintén megmondta neki, hogy a ló rugós, azt is megvette tőle, ha a jószág fiatal és jó munkabírású volt. Az ilyen lovat magához szoktatta, följavította. Kérdeztem, mi a titka? – Elmosolyodott: „*Az asszonyt, mög a lovat szeretni köll*”. Ma is tart három lovat a tanyán.

Két gyermekük van: Tibor (1968–) és Edit (1972–). 2016-ban a Gajgonya 328. (ma Balástya 409.) számú tanya lakói: Kordás Tibor, felesége, Edit lánya a férjével és családjával. Tibor fiuk Kisteleken lakik. Az 1980-as évek végén kezdtek a földiás növénytermesztéshez. 2016 tavaszán a tanyát földiásátrak veszik körül. Fűtőkazánjuk is van. A termesztéssel fiúk, lányuk és vejük foglalkozik, napszámosokat alkalmaznak.

A másodszülött Kordás Nándor felesége a felsőtanyai Dékány gazdacsalád szülötte. Gyermekeik Nándor (1956–) és Gabriella (1960–). Gabriella férje, a pusztaszeri Gömöri Endre különleges vállalkozásba fogott: szürkemarhákat tenyészt. 2016 tavaszán a farmon 49 ökröt, 41 tinót és 1 bikát tartott.

*

A balástyai kapitányságban élő Kordások közül az 1824-ben született Kordás Pál az első, akiről többet tudunk. Neve szerepel a „harmincéves földes” bérlői között, akik 1854. augusztus 29-én 12 ezer hold közlegelőt vettek haszonbérbe Szeged városától harminc évről. 262 gazda vette bérbe a felsővárosi és az alsóvárosi pusztán kijelölt legelőket, melyeken jó talajú homokföldök mellett nagy kiterjedésű *síványok* is voltak. A haszonbér öt éven belüli kifizetéséért a bérlők közössége egyetemlegesen vállalt felelősséget. Közöttük volt Kordás Péter, Pál apja, a szintén felsőtanyai Imre Antal és a Lippai, Újvári, Veszélka család több tagja.

Kordás Pál nevével 1861 őszén, a felsőjárású tízéves földes újbóli bérbeadásakor találkoztunk ismét. Akkor öt tagban összesen 251 holdat bérelt a közlegelőből (Juhász 1980, 29–30). A fennmaradt bérleti szerződésekből tudjuk, hogy Csengelén ő volt a tanyai kapitány. Ezzel a tiszteletbeli megbízással tekintélyes, közismert gazdákat ruháztak fel, akik a tanyaügyi ügyes-bajos dolgaiban intézkedtek, döntést hoztak. Bátyja, Kordás Antal (1822–?) ugyanott 69 holdat bérelt, és a bérlők között találjuk öreg Kordás Pált, aki 40 holdat bérelt, és Szeged-Rókuson 1007. szám alatt lakott. Eszerint a balástyai Kordás-családnak is Rókus városrészben volt háza.⁹

⁸ Szeged város titkos levéltára. A 30 éves bérlőgazdasággal kötött szerződés. Vö: Juhász 1989, 68–69.

⁹ CSML, Szeged város Tanácsának iratai. Felsőjárású 10 éves szerződések 1861–1871.

Az 1863. évi aszály okozta károk miatt Kordás Pál 180 forint „ínséges kölcsönt” vett igénybe, majd 1866-ban felvett 12 pozsonyi mérő árpát, 20 mérő zabot és 10 mérő kukoricát 143 forint értékben. A kölcsön ellenében a takarékpénztár jelzálogot jegyzett be a 2238. számú ingatlanra.

2307. házszámot tüntet fel! Tudva, hogy Kordás Antalnak négy tanyája volt, arra gondolhatunk, hogy az évek során más tanyába költöztek.

Az 1870. évi népességi összeírás hat balástyai Kordás-tanyán az alábbi lakókat rögzítette: ¹²

Az összeírás a számozott tanyák lakóit név

ház-szám	tulajdonos neve	jelen-lévő lakos	ffi	nő	birtokos	bérlő	éves szolgálta	nap számos	személyi szolgálta	foglalkozás nélkül 14 éven			
										felül		alul	
										ffi	nő	ffi	nő
506.	Kordás Antal	15	9	6	1	-	4	-	1	-	2	4	3
582.	Kordás Pál	10	6	4	-	2	-	-	2	-	3	4	1
583.	Kordás Anna	4	2	2	-	-	-	2	-	-	2	-	-
622.	Kordás Ferenc	14	-	-	-	2	3	-	1	-	3	1	4
663.	Kordás Antal	20	12	8	2	-	10	-	1	-	3	-	4
665.	Kordás Antal	4	-	-	-	-	-	1	-	-	1	1	1

Mivel a kölcsönt nem fizették vissza, az ügyészségnélküli vette jegyzékbe. A tulajdonosok nevét 1877-ben pert indított az adós négy unokája:

Kordás Péter, Pál, Antal és Julianna ellen, akik időközben örökösökké váltak. Az ínséges kölcsön felvétele, és az eljárás megindítása közötti időben ugyanis „öreg” Kordás Pál és Péter fia elhunyt, ezért az unokákra maradt a teher ¹⁰.

Kordás Pál familiájáról nem tudunk többet, de ismerjük az anyakönyvekből és összeírásokból testvérének, Antalnak családját és gazdaságát.

Kordás Antal (1822–1903) – Nagy Erzsébet (1824–1906)

Az egyházi anyakönyv a szülők lakóhelyét 1846-ban és '47-ben Szeged-szállás, utóbb Villae Szeged néven jelöli és 1855-ben 2238, két ízben

az 1887. évi kataszteri térkép és a haszonbérleti szerződések alapján lehetett megállapítanom. Így derült ki, hogy az 506. számú tanyán lakó Kordás Antal a harmincéves földet bérlő 2238. tanyán élt Kordás Pál leszármazottja. A tanyán a birtokost, feleségét, egy 14 év feletti nőt, hét 14 éven aluli gyermeket, négy bérest és egy szolgálót írtak össze. Az 1887-es térkép itt hosszú lakóházat és két gazdasági épületet tüntet fel. A tanya új házszáma Balástya kapitányság 250. (5. ábra)

A 663., 665. sz. tanya szintén Kordás Antalé volt: előbbi rét és legelő vette körül, a lakóházon kívül négy gazdasági épülete volt, közelében kb. egy holdnyi szőlő. (6. ábra) Valószínű, hogy az 1822-ben született Kordás nagygazda vagy Antal fia (1847) a tulajdonosa. A 665. tanyában családos lakó élt.

Az 582. tanya tulajdonosa Kordás Pál,

¹⁰ Az ínség-kölcsön iratának közlésre átengedését Kordás Pálnak köszönöm. A pör végkifejlete nem ismert.

¹¹ Kistelek, Róm. kat. plébánia. Kereszteltek anyakönyve.

¹² CSML, Az 1870. évi népességi összeírás felvételi ívei. Szeged-Felsőtanya.

föltehetően a csengelei földbérlő, aki tanyai kapitány volt. Földjét bérbe adta és a tanyán a bérlő családja lakott.

Bérbe adta balástyai tanyás birtokát Kordás Ferenc is, éppúgy, mint a csengelei bérföldön épült 642. tanyát, ahol gazdatisztet alkalmazott. Utóbb Csengelén tanyai kapitány és az 1897-ben épült külső-csengelei elemi népiskola gondnoka volt.

1881 júliusában a felsőjárású földek újabb bérbeadásakor a gajonyai Kordás Mihály és a balástyai Kordás Antal a Szalai János előtti dűlőben egymás mellett bérelt földet. Kordás Mihály 50 kh-t, holdját 2 forint 10 krajcár, Antal 47 és fél holdat, holdját 7 forint 10 krajcár haszonbérért. A bérek közötti eltérés a szomszédos földek minőségi különbségéből adódhatott, ám ezen felül abból is, hogy az árverésen licitáltak, így fölverték az árat.

Balástya kapitányságban élő Kordások földje és eszközellátottsága a következő (Gazdacímár 1887, 188–191):

fizetők jegyzékében. Ugyanakkor Kordás Péter Mihály 171 forint adóval 142. a virilisek listáján.

A Balástya kapitányság 250. (a községgé szervezés [1950] után Balástya 423. sz.) tanyát Péter Juliannával (1859–1923) kötött házasságából négy gyermek született: Pál (1881–1954), Antal (1855–1916; az első világháborúban Przemyslnél vesztette életét) és két fiú gyermekkorban elhalt.

Kordás Pál 1910. május 23-án kötött házasságot Tóth Juliannával (1894–1973), aki módos szeged-fehértói nagygazdacsalád szülötte. Szülei: Tóth János (1870–?) és Imre Etelka (1875–?).

Három gyermeket neveltek föl:

Etelka (1912–2007) tanári oklevelet szerzett – férje Koczka Mihály katonatiszt (1918–2007)

Antal (1914–1989) katonatiszt, gazdálkodó – felesége Peták Matild (1923–1999) módos dorozsmai nagygazda gyermeke,

Pál (1921–) – felesége Frányó Etelka (1931–2009), szatymazi hentes lánya.

tulaj-donos	gazd. ter.	Állatállomány				cse-léd	Eszközellátottság							
		sz. marha	ló	ser-tés	juh		loko mobil	vető gép	ros-ta	eke	szecs-kavágó	boro-na	henger	szekér
Kordás Antal	297 kh	10	6	11	13	4	-	-	1	2	-	1	-	3
Kordás Ferenc	156 kh	23	6	21	87	3	-	-	1	3	0	1	-	3
Kordás Péter	111 kh	28	7	30	19	1	-	-	1	3	-	1	-	3
Kordás Antal	125 kh	26	3	30	80	2	-	-	1	2	-	1	-	3

A nagygazdák állatállománya átlagos, Kordás Ferenc és ifjabb Kordás Antal birkatartása mondható jelentősnek. A háromszáz holdas nagygazda négy cselédje szokásos, egy-két gazdasági cseléd alkalmazása viszont arra mutat, hogy a gazdaságban a legényfiúk, nős férfiak dolgoztak. A tanyák 19. század végi felszereltsége elmaradott, pl. hiányzott a vetőgép, a szecs-kavágó.

Kordás Antal virilisként tagja volt Szeged város köztörvényhatósági bizottságának: 395 forint évi adóval 1884-ben 49. a legtöbb adót

Kordás Pál és Sutka Julianna birtoka négy nagyobb tagban terült el: 1) a Balástya 250. sz. tanya körül a 60 holdas apai örökség; 2) a Csólyos 165.sz tanyán az úgynevezett „Sutka-örökség” 45 holdas; 3) a Lódri-tanyán 18 hold és 4) anyai ágon az Imre-örökségből 28 hold. A 151 kat. holdas birtokon 6 tanya volt.(!)

Az öreg tanya közelében két kis tanya épült: Balástya 424. sz. alatt szoba-konyhás ház, ahol

13 CSML, Szeged város Törvényhatósági Bizottsága közgyűlési jegyzőkönyve 1879. 572.

Meszes Sándor, Kordás gazda katonacimborája lakott. Ő afféle „mindenes” volt a gazdaságban, 1918-tól a téesz-szervezésig (1961) ott lakott: komenciós részes, asztagrakó volt, méhészkedett, értett a kaskötéshez. Feles baromfitartása volt és 1 hold földet adott a gazda, amelyen rendszerint kukoricát termelt. Kordás Pál unokája úgy emlékszik, hogy egy hangos szó nem volt a nagygazda és földnélküli, szegényparaszt lakója között. Aratáskor Meszesné főzte a részes aratók ebédjét.

A másik kis tanya (Balástya 425.) három osztatú: szoba-konyha-kamrás volt, ott Meszes Sándor fia lakott családjával.

A csólyosi tanyában és az Imre-örökségből jutott 28 holdon ugyancsak lakók éltek: utóbbi tanyában hosszú évekig K. Tóth Kálmán, akinek a felesége az első világháború után települt át, innen maradt rajta a „Román Panna” ragadványnév,

Az öreg tanya az 1930-as években Kordás Mihály gajgonyai tanyájához hasonló, három oldalról körbeépített kis major volt. A négy osztatú, nagyszoba-nagykonyha-szoba-kisszoba beosztású ház elején nyitott, deszkakönyöklős gang húzódott végig. A házzal egy tető alatt nagy kamra, beépített hombárral, külön árpás hombár, faragóműhely volt és az épület végén nyitott szín. A házra L alakban, egy tető alatt volt a ló- és tehénistálló, utóbbiban középjászollal. A tehénistálló egyik felében birkákat is tartottak. A lakóházzal szemközti hosszú épületben pince, csukott kocsisín, tyúkól, 2 disznóól volt, fiaztatóval és akollal (kifutóval).

Az így körbeépített tanyaudvar negyedik, keleti oldalán volt a kiskonyha, a külső kemence és katlan, füstölő és góré. A disznóólak mögött a *poszmat* (trágyadomb), az istállók mögött a gémeskút, a ház mögött árnyékszék.

A tanyát az 1920-as években kb. 11 holdas, bekerített *tanyapáskom* vette körül. A ház előtt eperfák, mögötte É-Ék felől akácfák, más oldalon *kutyaszilfák* voltak. A tanyán nőtt szilfa igen kemény, ezért kocsialkatrésznek kiváló fafajta. Bognárok vásárolták.

A szántóterület, a birtok kétharmada: az öreg tanya mellett 35, a csólyosi tanyán szintén 35, a másik két tanyán együttvéve 30 hold, összesen 100 holdnyi volt; a birtok egyharmada pedig

kaszáló és legelő. A szántóföldek felén kalászoszt: rozst, őszi árpát, búzát, felén kapásnövényt: kukoricát, krumplit, répát, tököket, szegélyül napraforgót termesztettek. Az öreg tanya mellett 1 hold szőlőt telepítettek: kadarkát, kövidinkát, rizlinget. A szőlő között nyári alma, fontosalma, véralma voltak a kedvelt fajták.

Kordás Pál rendszerint 8 ökröt és 4-5 tinót tartott. 4 ökör és 4 tinó volt a csólyosi tanyán, ahol a tinókat a lakó jármozta, szoktatta igába. 4 ökröt a Lódri-tanyán tartottak. Az 1930-as években a '40-es évek elejéig 4 ökörrrel szántottak. A tehenek, borjúk és a piros-tarka bika voltak az öreg tanyában. A gazda rendszerint 6 lovat, köztük néhány csikót tartott. Az öreg tanyán 30-40 merinó birkát, 2-3 kost és 3-4 mangolica anyakocát tartottak. A hússertés 1933 körül tűnt föl a tanyákon.

Pulykát, csirkét, libát a lakók feles alapon neveltek. Karácsony előtt Kordásék sok hizott pulykát vittek Kistelekre, ahonnan a kereskedők Angliába szállítottak.

Az öreg tanyán 2 béres, 2 pásztorgyerek és 1 szolgáló (nagylány) dolgozott. A Lódri-tanyára 1 bérest fogadtak, a többi tanyán nem volt szükség cselédekre, mivel a lakók gondozták a jószágokat. A bérest Szilveszter napján a kisteleki kocsmában fogadták.

Piacra, vásárra Kistelekre jártak. A gazda csak örletni ment Majsára, mert ott jobb lisztet öröltek. 1934-ben vásárolt féderes kocsit – *fiáker*-nak mondták – a kisteleki vásárban, utána azon vitték piacra a gyümölcsöt, szőlőt, tejterméket.

1948-ban történt Kordás Pál földjeinek megosztása három gyermeke között: Kordás Etelkéé lett a csólyosi 45 holdas birtok és *kistafírozták* (szoba- és konyhabútort kapott), Antalnak 51 hold, Pálnak 55 hold jutott.

Kordás Pált (1921–) a csólyosi elemi népiskola 4. osztálya után apja a szegedi piarista gimnáziumba íratta. Érettségi után állatorvosi egyetemre szeretett volna menni, de apja a budapesti továbbtanulást nem támogatta, ezért a szegedi egyetem orvosi karára iratkozott be. 1940 ősztől orvostanhallgató, nyaranta a tanyai gazdaságban dolgozott. 1945 márciusában, mint ötödéves medikust, a járványkórházba küldték dolgozni, ahol kiütéses tifuszt kapott. Ebbe

csaknem belehalt, felépülése után, május elején hagyta el a kórházat és már nem fejezte be orvosi tanulmányait, hanem hazament apja tanyájára gazdálkodni. 1949-ben megnősült. 1950 októberében feleségéhez indult a szegedi klinikára, amikor egy följelentés nyomán letartóztatták. Gazdasági bűncselekmény vádjával, „termény elrejtése és beszolgáltatási kötelezettség elmulasztása” miatt öt év börtönre ítélték, majd nyolc hónapra mérsékeltek büntetését és kitiltották Balástyáról. Felesége ezalatt kisgyermekükkel apjához, Szatymazra költözött. Szabadulása után a korábnál kisebb földön: 12, majd 20 holdon gazdálkodott és fuvarozással foglalkozott. 1957-ben öntözéses kertészetet akart létesíteni, és földjét már meg is trágyáztatta, de közbejött a téesz-szervezés. 1960-ban belépett a balástyai Zöld Mező Termelőszövetkezetbe. A szövetkezeti tagok ismerték, tudták, hogy jó gazda volt és elnöknek szerették volna, ám nem vállalta a vezetést. Helyette inkább könyvelői tanfolyamot végzett és a szövetkezet főkönyvelője lett. A balástyai után a sövényházi Árpád vezér, és a dóci Virágzó Tészben volt főkönyvelő. Dolgozott a TESZÖV szegedi központjában, utóbb a pusztamérgesi szövetkezetben. A 60-70-es évek zilált mezőgazdasági viszonyai között minden munkahelyén rendet, pénzügyi fegyelmet teremtett.

Három gyermeket neveltek föl: Klára (1951–), Pál (1952–), Ágnes (1958–). Pál előbb katonatiszti, majd gazdasági főiskolát végzett. A rendszerváltás után kárpótlási jegyekkel jelentős földterületet vásárolt. 2016-ban 240 hektáron gazdálkodik, őszi árpát, kukoricát, napraforgót termel és kaszálókat hasznosít.

A balástyai tanyán 1973-ig idősb Kordás Pálné lakott. Unokái gyakran töltötték ott a nyári szünetet. Anyja halála után Kordás Pál a tanyát eladta. A földek táblásítása során, mint sok más lakatlan, romos házat, 1976-ban bontották el.

A Lódri-tanyában 1945 után Kordás Antal gazdálkodott, majd örökségét eladta és a tanyát lebontották. A csólyosi tanyán, Kordás Etelka örökségén, 1950 tavaszán még öccse szántott, de nyáron már nem aratott. A földek a termelőszövetkezetbe kerültek.

*

A balástyai Kordás-családban Kordás Antal (1822–1903) volt az első, aki a „piarista atyák” szegedi gimnáziumában érettségizett. Egyik fia, Péter oda járatta Pál (1881–1954) és Antal (1885–1916) nevű gyermekét. A két fiú a család szegedi, Szentháromság utcai házából járt gimnáziumba. Pál ezt követte, amikor fiát 1931-ben szintén a piaristákhoz íratta be.

Kordás Pál 1933 körül gimnazista fiának Kodak fényképezőgépet vett. Tanyájukon ő készítette a mellékelt fényképeket, melyeknek pozitív másolata maradt fenn.

Kordás Pál (1881–1954) katonatiszt lett, emellett gazdálkodott. A tiszti pályát választotta Antal fia (1914–1989), Etelka lánya pedig katonatiszthez ment feleségül, egyébként szintén tanult, tanárnő lett. A két világháború között a katonatiszti pályának presztízse volt.

A gimnáziumi, egyetemi továbbtanulás és katonatiszti életpálya a társadalmi felemelkedés szándékát, végülis a polgárosulást fejezi ki a paraszt-gyökérzetű családban.

*

1887-ben Gajgonyán 8, Balástyán 9, Csengelén 15 tanyának volt Kordás nevű tulajdonosa. Nagygazdáknak több tanyájuk volt: Gajgonyán Kordás Mihály 4, Balástyán Kordás Antal 4, Csengelén ifj. Kordás Mihály, a gajgonyai gazda fia 5 tanyát birtokolt, és többjüknek volt 2-2 tanyája. Az anyakönyvi kutatásból kiderült, hogy valamennyien Gajgonyán és Balástyán élt Kordások leszármazottai. Ismert, hogy Csengele 1952 előtt pusztá, közbirtokossági legelő, ahol a parcellázások után – mások mellett – több gajgonyai és balástyai gazda bérelt földet. Ílymódon Csengelén a gajgonyai és balástyai Kordások új nemzedékei telepedtek meg.

A 20. század második felében a rokonság száalai meglazultak, az összetartozás alkalmai (látogatások, farsangolás) elmaradoztak. Napjainkra csak a legidősebbek tudnak a rokonságról. Kordás Pál (1921–) emlékezett rá, hogy a gajgonyai Kordás József (1877–1963) és csengelei Kordás Mihály (1850–?) első unokatestvérek voltak. Ugyanő mondotta, hogy a Kordás és a Tóth családban az 1920-as évek végén és 1934-ben

voltak az utolsó nagyobb családi összejövetel, melyeket pünkösdkor tartottak.

Következtetésekhez, a szegedi tanyák jellegének és típusainak megállapításához még számos családtörténet és gazdaság föltárása, elemzése, összehasonlítása szükséges. Szándékom ezt a vizsgálatot folytatni, lehetőleg olyan családi gazdaságokkal, melyekről írott és kartográfiai források mellett élőszavas emléanyag is rendelkezésre áll.

A családtörténeti kutatásban segített Kordás Pál (1952-) szatymazi lakos, aki összeállította családjának leszármazási táblázatát, és Gömöri

Endréné Kordás Gabriella, aki a helyi könyvtárba összehívta a gajgonyai Kordás-család idős leszármazottait. Anyakönyvi adatgyűjtésemet

segítették: Öszterling Bernadette, a balástyai és a kisteleki Szent István Plébánia munkatársa, valamint a szegedi Szent Miklós, Szent Rókus és a Szeged-Belvárosi Római Katolikus Plébánia munkatársai és Imre Józsefné Veszélka Valéria (Balástya). Köszönet érte. Visszaemlékezők: Kordás Pál (1921-), Tisóczki Istvánné Kordás Margit (1933-) és Kordás Tibor (1940-).

Melléklet

Ingóságok Kordás Mihály 1909. január 23.-án felvett hagyatéki leltárából

Gajgonya kapitányság 328 szám alatt
gazdasági eszközök

1 ócska cséplőgép	1200 k
kovácsszerszámok fűróval	60 k
1 ócska 19 soros vetőgép	100 k
3 eke és 2 taiga	20 k
4 kocsi és 1 szekér	210 k
2 szánkó	5 k
1 ócska nagy hídmérleg	60 k
1 tizedes mérleg súlyokkal	10 k
1 kocsihoz való kész fa	30 k
1 ócska kukoricamorzsoló	10 k
1 szőlőőrő malom és 1 borprés	40 k
6 lóra szerszám	60 k
1 ócska szelelő rosta	15 k

Gajgonya 317. számú tanyán

termények, termés

2 boglya széna	200 k
8 mázsa árpa	112 k
6 fában 28 hektó 36 l bo	453 k
7 sertés húsa és szalonnája	500 k

termények és tárolás

25 mázsa rozs	450k
2 rakás szalma	50k
1 rakás széna	40k
60 hekto 44l bor	967k
30 akó törköly	9k
201 mázsa 49kg rozs	3707k
40 zsák és 1 ponyva	20k
1 olajos hordó	2k
10 hordó borral és 12db	
kisebb-nagyobb szűrő hordó	210k
1 nagy kád	20k
1 fa bortölcsé	2k
1 káposztás kád	5k
1 nagy mángorló	10k

tárolás

7 szűrő hordó	130 k
20 kocsihoz való trágya	20 k

„Örökhagyó tulajdonát képező kisteleki házban levő 70 méternyi rozs” 1260 k

Takarékbetétek a Szeged Csongrádi tak. társ. betétkönyvben, városi haszonbérlet biztosítására letett

1153/905 főkönyvi számon	500 k
385/893 főkönyvi számon	957 k 84 fill.
167/893 főkönyvi sz. 5 db (á 200)	1000 k

(CSML, Szeged város Árvaszéke iratai)

Irodalom

- Blazovich 1991 Blazovich László (szerk.):
Kistelek története. A kezdetektől 1970-ig.
Kistelek
- Csikvári 1938 Csikvári Antal (szerk.):
Személyi adattár. In: Csongrád vármegye.
Vármegyei szociográfiák. I.
Budapest, 282–283.
- Csongor 1968 Csongor Győző: *Balla Antal XVIII. századi szegedi kéziratoss térképe. I. Felsőváros.* MFMÉ 1968-1. Szeged, 119–138.
- Csongor 1970 Csongor Győző: *Balla Antal XVIII. századi szegedi kéziratoss térképe. III. Vár és Palánk.* MFMÉ 1970-1. Szeged, 213–226.
- Gazdacímtár 1897 *A magyar korona országainak mezőgazdasági statisztikája.*
Gazdacímtár. Budapest, 188–191.
- Juhász 1976 Juhász Antal (szerk.): *Tanulmányok Kistelek történetéből és néprajzából.*
Kistelek
- Juhász 1980 Juhász Antal: *A szegedi közlegelő bérbeadásának kezdetei.* MFMÉ 1978/79-1. Szeged, 19–46.
- Juhász 1986 Juhász Antal: *Adatok a szegedi tanyás gazdálkodáshoz.* Szegedi Könyvtári Műhely 3-4, 195–198.
- Juhász 1989 Juhász Antal: *A szegedi táj tanyái.* MFMÉ 1982/83-2. Szeged
- Rubinek 1912 Rubinek Gyula (szerk.):
Magyarországi gazdacímtár. Budapest, 213–214.

Rövidítések

MFM – Móra Ferenc Múzeum

MFMÉ – A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve

CSML – Csongrád Megyei Levéltár, Szeged

A farmer family from Szeged-Felsőtanya in the 19-20th century

Antal Juhász

The author examines the story of a farmer family in Szeged from the beginning of the 19th century to the end of the 20th century. The study's sources are: hand-drawn maps from the 19th century, local documents of the national consensus of 1870 stored in the archives, the farmer register of 1895 and 1912 and the memoirs of family members.

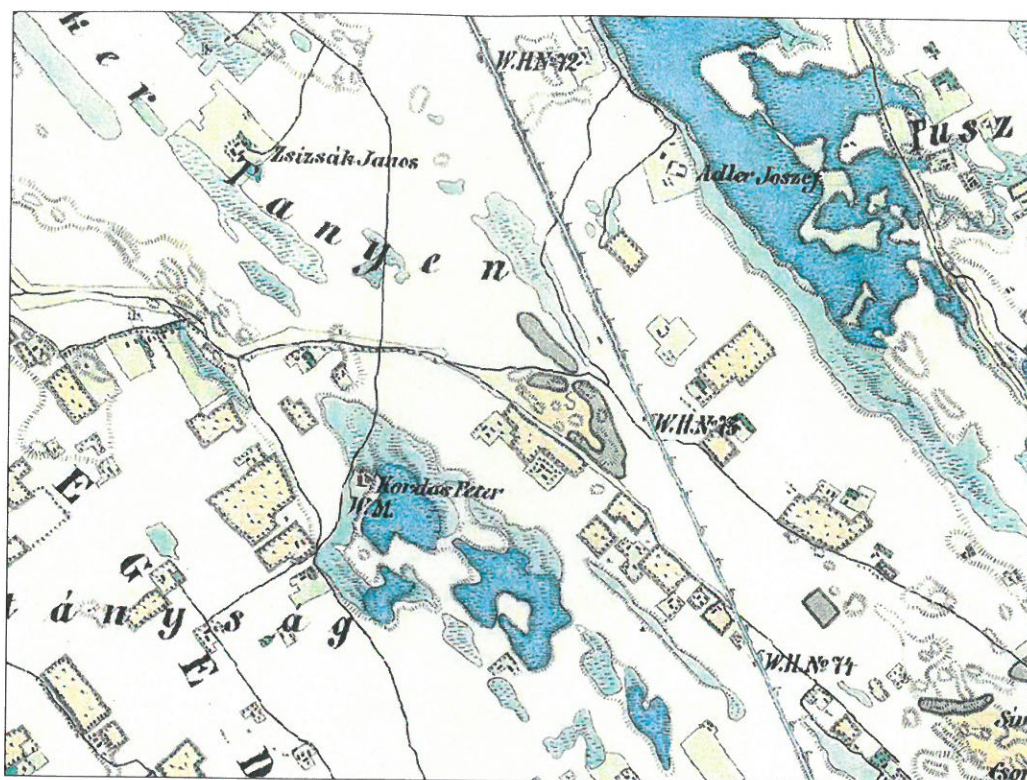
There were two branches of the Kordás family to emerge from the 1820-30s' at the Upper Town border section of Szeged:

The branch living in the farm inspectorate of Gajgonya and 8-12 km further, in the inspectorate of Balástya. In the 19th century both families had several hundred acres of land and many farms. Mihály Kordás of Gajgonya (1839-1909) was the second greatest land owner of Szeged in 1895 with his 571 acres of land. His fortune was divided among his five children. The "old" farm with its 112 acres of land was inherited by his son József (1877-1963) who married from the prosperous Imre family. They raised six children. The grandson inheriting the farm (Péter Kordás 1928-1993) was pronounced as a kulak; later in 1961, when the peasantry was forced into collectives, he became the leader

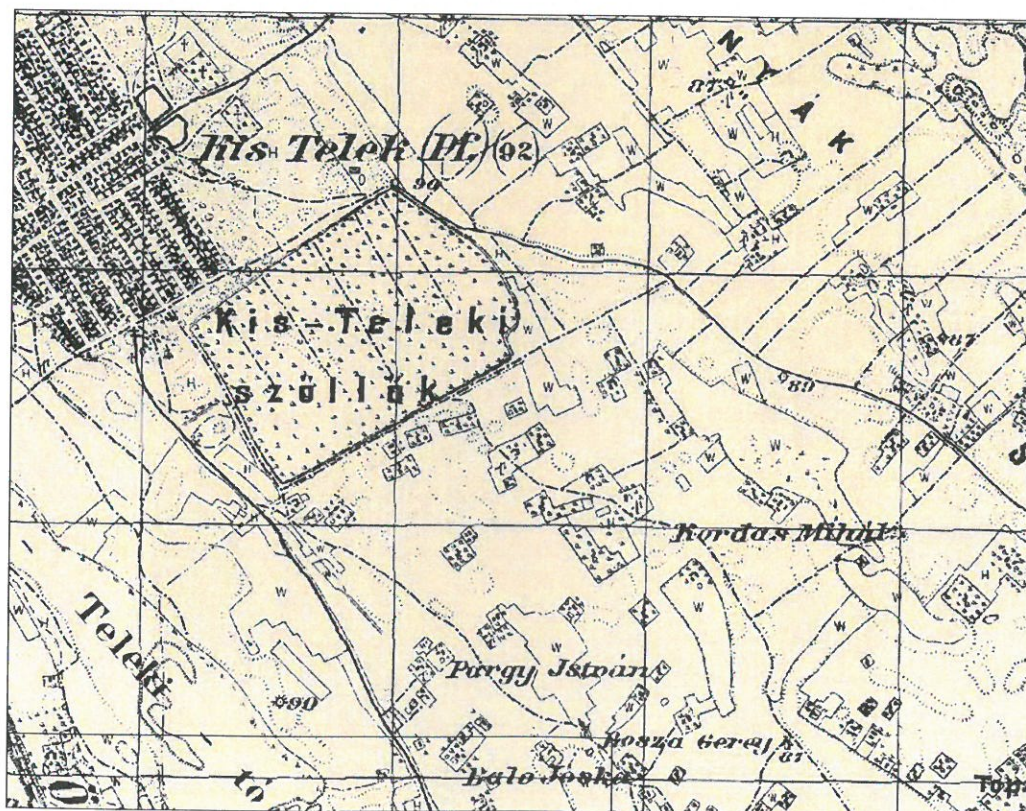
of the association. His descendants who lived in the old farm cultivated plants under foil from the 1980s'.

Antal (1822-1903) from the other Kordás family was a member of a municipal committee of Szeged ex virilis and he owned a house in the town. The prominent field was cattle and sheep breeding on their farms and they employed 2-4 year old maids. Antal Kordás graduated from the Piarist High School of Szeged. His grandson Pál (1921-) who later applied to the medical faculty of the Szeged University, also studied here. He did not finish his studies; instead, he went home to work on the farm. In 1950 he was convicted for an economic crime and was banished from the village where he was born. He was not broken by the persecution of kulaks, he became chief accountant of the local collective later on. His son farms a 240 acre land, which he bought with compensation vouchers he got after the fall of communism in Hungary.

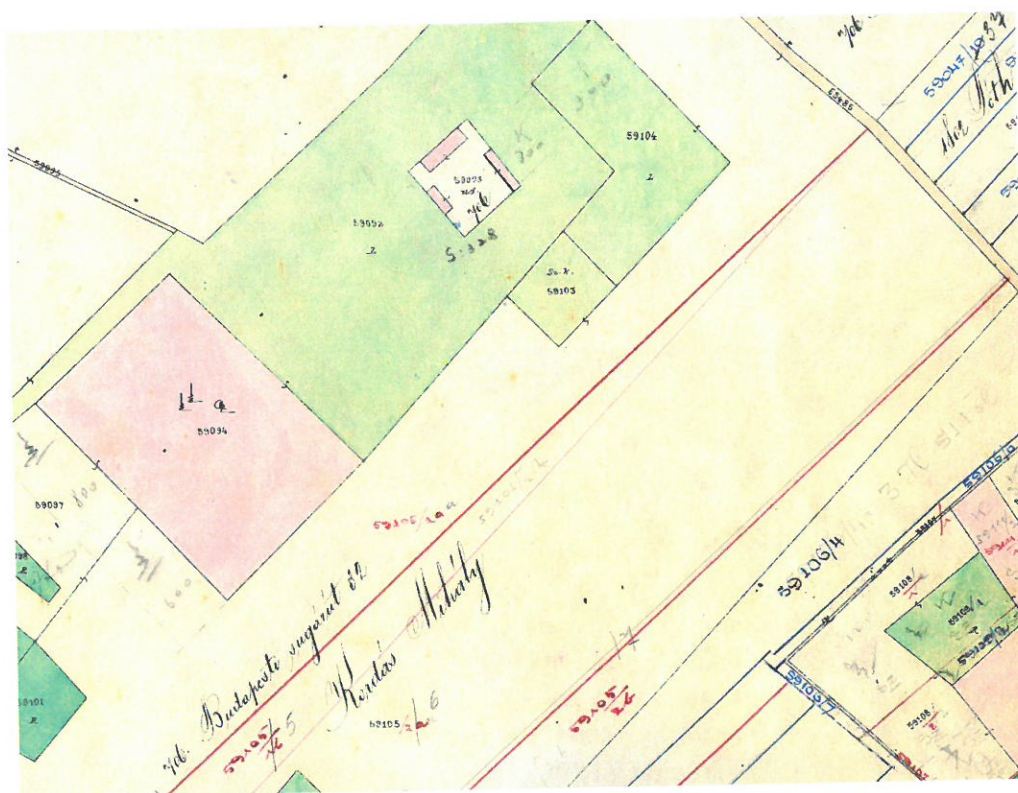
The life of several members of the Kordás family exemplifies the process of shifting between peasantry and civilians in the 19-20th century, while also exemplifying their suppressed possibilities.

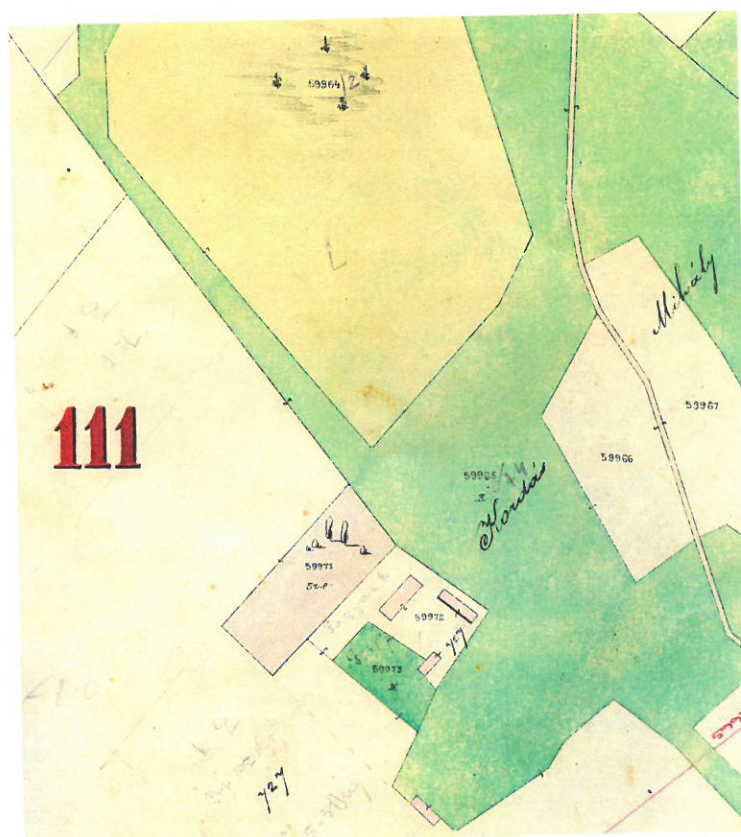
1. ábra: II. katonai adatfelvétel térképe - A Kordás-tanya és környéke, 1861–1866

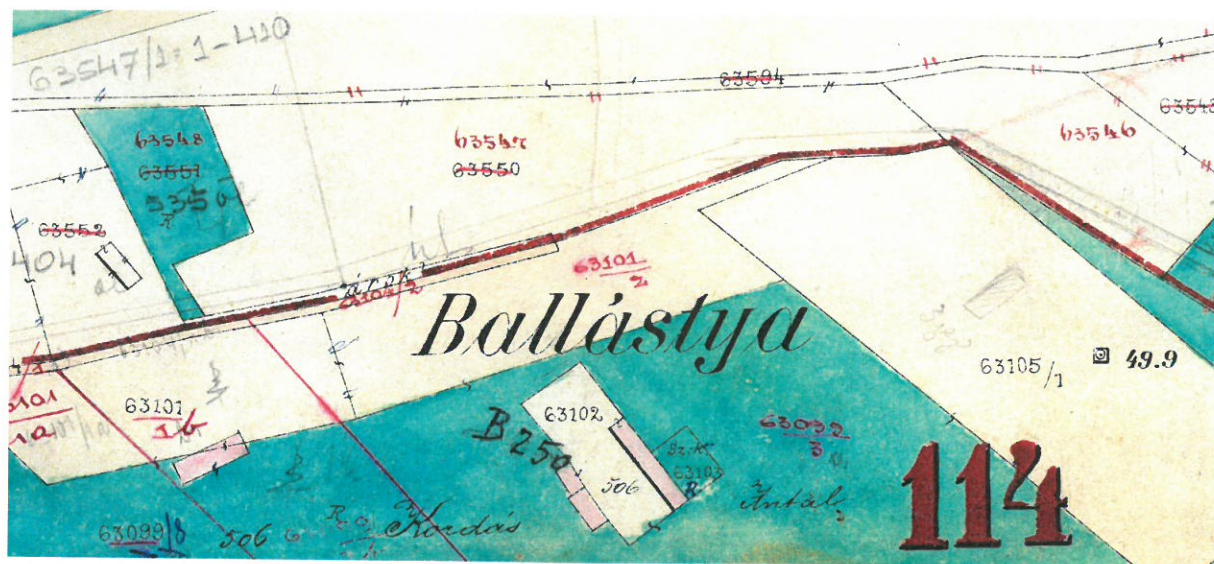
2. ábra: III. katonai adatfelvétel térképe - Kordás Mihály tanyája, 1880-as évek

3. ábra: Gajgonya kapitányság 328. - Kordás Mihály tanyája, 1887:44 szelvény

4. ábra: Gajgonya kapitányság 317. - Kordás Mihály tanyája, 1887:53. szelvény

5. ábra: Balástya kapitányság 250. - Kordás Antal tanyája, 1887:56. szelvény

6. ábra: Balástya kapitányság 17. - Kordás Antal tanyája, 1887:52. szelvény

1. kép: 1886 körüli esküvői kép Kordás Mihály családjából. Letzter és Keglovich fotó

2. kép: Kordás József és Imre Rozália esküvői képe, 1900. november 5. Garai Ignác fotó

3. kép: Kordás József családja 1924 körül. Ülnek: Kordásné Imre Rozália, Kordás József, közöttük Kordás Matild; állnak, balról jobbra: Kordás József, Kordás Valér, Kordás Zoltán, Kordás Péter és Kordás Mihály

4. kép: Özv. Kordás Péterné és gyermekei 1950 körül. Balról: Péter, anyjuk, Tibor, Margit, Nándor.

5. kép: Kordás Pál és Tóth Julianna esküvői képe 1900. május 23.

6. kép: Csókási Ferenc, kanász

7. kép: Kordás Pál tanyája, Szeged-Felsőtanya, Balástya kapitányság 250.

8. kép: A tanya az 1942. évi belvíz idején

9. kép: Kordás Pál családja 1940-ben. Ülnek: Kordás Pál (1881), felesége Tóth Julianna (1894), állnak gyermekeik: balról Pál (1921), Etelka (1912), Antal (1914)

10. kép: Id. Kordás Pálné és menyé, Kordás Antalné a tanyaudvaron

11. kép: Asztagok a Kordás -tanyán 1934-ben

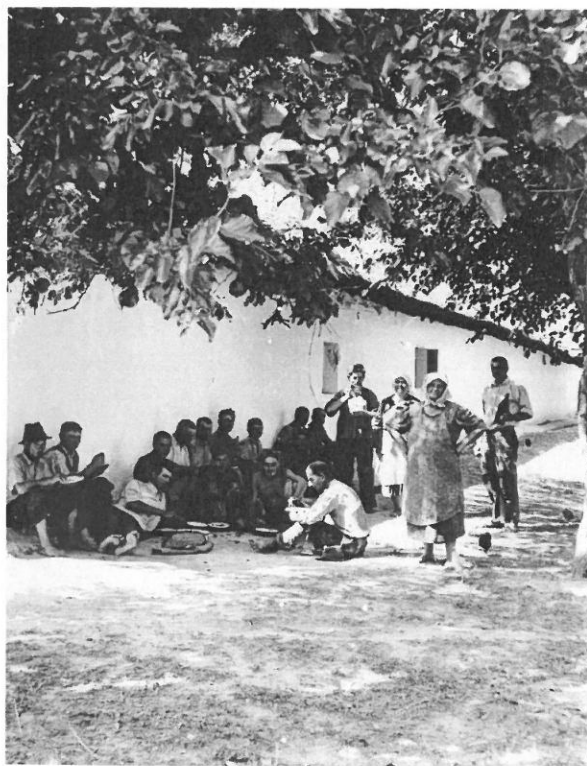
12. kép: Cséplés gőz-lokomobillal 1934-ben

13. kép: Cséplés 1941-ben

14. kép: Zsákhordás: a gabona behordása a hombárba 1941-ben. A kocsinál ifj. Meszes Sándor, lakó, a szekér mellett Szabó József, a csólyosi tanya lakója

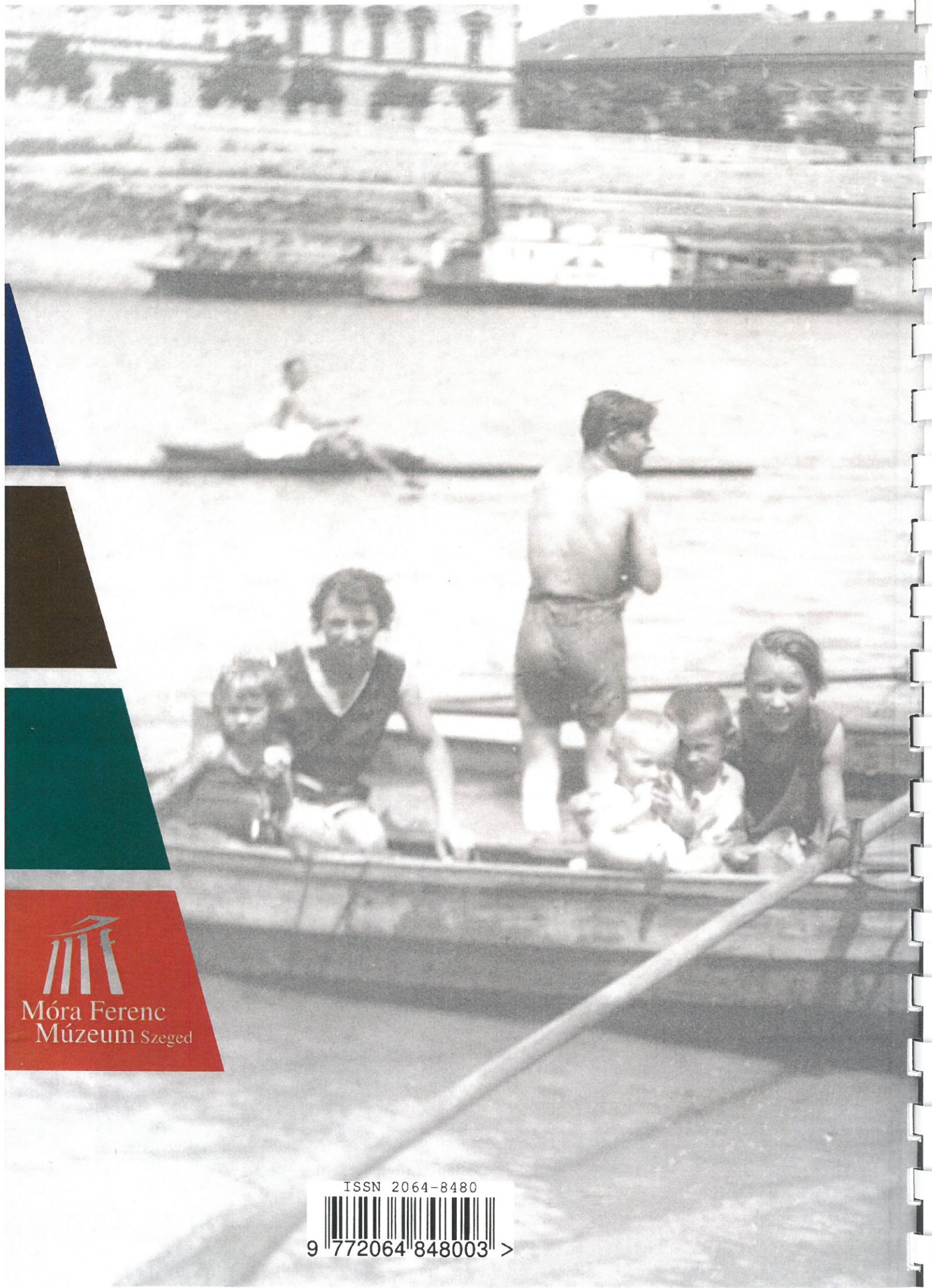
15. kép: Cséplőmunkások ebédje, előtérben Meszes Sándorné főzőasszony

16. kép: Kordás Pálné gazdaasszony a kondánál

17. kép: Hízók az udvari vályúnál, háttérben két béres és a nádtetős istálló

Móra Ferenc
Múzeum Szeged

ISSN 2064-8480

9 772064 848003 >